

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผลการวิจัย

ปลาจัดเป็นอาหารโปรตีนที่มีความสำคัญในชีวิตประจำวัน ควบคู่ไปกับข้าว จึงมีคำพังเพยกล่าวจนติดปากคนไทยว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” ซึ่งแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของผืนแผ่นดินไทย ในบรรดาอาหารโปรตีนของโลก ปลาจัดว่าเป็นแหล่งโปรตีนที่สำคัญแหล่งหนึ่ง ประเมินว่าโปรตีนจากสัตว์ที่มนุษย์เราได้รับมีมากกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ เป็นโปรตีนมาจากเนื้อปลา ซึ่งเราได้รับทั้งทางตรงและทางอ้อม ปลาจัดว่าเป็นแหล่งอาหารโปรตีนที่มีราคาถูกกว่าเนื้อสัตว์ประเภทอื่นๆ ทั้งยังเป็นอาหารที่ย่อยง่ายมีรสชาติดีสามารถนำมาปรุงอาหารได้หลายชนิด การเลี้ยงปลาน้ำจืดมีแนวโน้มที่จะได้รับการพัฒนาให้เจริญยิ่งขึ้น เมื่อเทียบกับการทำอาชีพการเกษตรอื่นๆ ทั้งนี้เพราะปลาเป็นสัตว์ที่เลี้ยงง่าย โตไว ไม่สิ้นเปลืองอาหารมาก ทำให้ผู้เลี้ยงมีกำไรสูง และแนวโน้มของการเลี้ยงปลาในธรรมชาติลดลงตามลำดับ เนื่องจากสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ฉะนั้นอาชีพการเลี้ยงปลาน้ำจืดนับว่าจะมีความสำคัญต่อประชากรและประเทศชาติมากยิ่งขึ้น (กรมประมง, 2546) ปัจจุบันผู้บริโภคประเทศอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ได้ให้ความสำคัญ กับการความปลอดภัยด้านอาหาร (Food Safety) และได้นำมาเป็นข้อต่อรองทางการค้า ในการนำเข้าสินค้าเกษตรของประเทศไทย เนื่องจากพบว่า การเลี้ยงปลาโดยวิธีการแบบผสมผสานและใช้สารเคมีในกระบวนการผลิตนั้นจะส่งผลกระทบต่อผู้ผลิตจนถึงผู้บริโภคแล้ว ยังทำให้ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมขาดความสมดุล มีผลทำให้อาชีพการเลี้ยงปลาของเกษตรกรไม่ยั่งยืน ดังนั้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง และในปี 2547 รัฐบาลได้ประกาศให้เป็นปีแห่งความปลอดภัยด้านอาหาร (Food Safety Year) โดยมุ่งเน้นให้ประเทศไทยสามารถผลิตสินค้าการเกษตรที่มีคุณภาพ ถูกสุขลักษณะอนามัย ปลอดภัยตกค้าง และได้มาตรฐานสำหรับประชาชนชาวไทยบริโภคเพื่อให้มีสุขภาพดี แข็งแรง ปราศจากโรคร้าย มีชีวิตที่มีคุณภาพ และเพื่อให้ประชาชนชาวไทยได้บริโภคสินค้าการเกษตรที่มีคุณภาพสินค้าการเกษตรที่ส่งออกไปยังต่างประเทศ (กรมประมง, 2549)

อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่มีการเพาะปลูกและเพาะเลี้ยงสัตว์ จากข้อมูลสถิติสำนักงานประมงจังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวนผู้เลี้ยงปลาในบ่อมากกว่า 606 ราย มีพื้นที่มากกว่า 300 ไร่ มีระบบชลประทานที่ดีมีน้ำตลอดปี ซึ่งพบว่าเกษตรกรบางส่วนได้มีการเลี้ยงปลาน้ำจืดแบบผสมผสาน ซึ่งมีการมีปนเปื้อนของยาปฏิชีวนะในกระบวนการผลิต ทำให้ผลิตภัณฑ์ที่ได้ไม่ปลอดภัยต่อผู้บริโภคแล้วยังส่งผลกระทบต่อผู้ผลิตเองด้วย กรมประมงจึงมี

มาตรการในการพัฒนาระบบการผลิตสัตว์น้ำให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ปราศจากสารตกค้างจากยาปฏิชีวนะ โดยมีโครงการความปลอดภัยด้านอาหารประมง และได้จัดทำมาตรฐานขั้นปลอดภัยสำหรับการผลิตสัตว์น้ำจืดขึ้น เพื่อรองรับเกษตรกรที่มีการเลี้ยงสัตว์น้ำจืดเพื่อการยังชีพซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมของเกษตรกรให้พัฒนาตนเองไปสู่มาตรฐานที่สูงขึ้นต่อไป ดังนั้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการเลี้ยงปลาน้ำจืดของเกษตรกร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อที่จะทราบข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการเลี้ยงปลาน้ำจืดตามมาตรฐานขั้นปลอดภัย และเกษตรกรมีปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการเลี้ยงปลาน้ำจืดตามมาตรฐานขั้นปลอดภัยอย่างไร ทั้งนี้เพื่อนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงาน โครงการความปลอดภัยด้านอาหารประมง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการเลี้ยงปลาน้ำจืดตามมาตรฐานขั้นปลอดภัยของเกษตรกร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงปลาน้ำจืดตามมาตรฐานขั้นปลอดภัยของเกษตรกร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการเลี้ยงปลาน้ำจืดตามมาตรฐานขั้นปลอดภัยของเกษตรกร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลวิจัยที่ได้เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อที่จะวางแผนและปรับปรุงการส่งเสริมการเลี้ยงปลาน้ำจืดตามมาตรฐานขั้นปลอดภัยของเกษตรกร ในพื้นที่อื่นต่อไป

สมมุติฐานของการวิจัย

มีปัจจัยบางประการทางด้านลักษณะพื้นฐาน เศรษฐกิจ และสังคม ที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับการเลี้ยงปลาน้ำจืดตามมาตรฐานขั้นปลอดภัยของเกษตรกร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตในการวิจัย

ขอบเขตในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ก. ขอบเขตด้านประชากรและพื้นที่ในการวิจัย ประชากรตัวอย่างที่ใช้ศึกษาวิจัยคือ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการผลิตสัตว์น้ำจืดตามมาตรฐานขั้นปลอดภัยในปี 2549 จำนวน 127 ราย ในพื้นที่อำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่

ข. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วยตัวแปรอิสระและตัวแปรตามซึ่งตัวแปรที่นำมาศึกษามีดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ประกอบด้วย ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยทางสังคม จำนวน 17 ปัจจัย ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ประสบการณ์ในการเลี้ยงปลา รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน ขนาดพื้นที่ในการถือครองทำเลที่ตั้งสถานที่ทำการเลี้ยงปลา แรงงานที่ใช้ในครัวเรือน ทักษะติดต่อมาตรฐานการเลี้ยงปลาน้ำจืดตามมาตรฐานขั้นปลอดภัย แหล่งทุนและสินเชื่อ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ การได้รับข่าวสาร การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ การศึกษาดูงาน/ฝึกอบรมเกี่ยวกับปลาน้ำจืด ความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงปลาน้ำจืดตามมาตรฐานขั้นปลอดภัยปัญหา และอุปสรรคในการเลี้ยงปลาน้ำจืดตามมาตรฐานขั้นปลอดภัย

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ การยอมรับการเลี้ยงปลาน้ำจืดตามมาตรฐานขั้นปลอดภัย ในด้าน

- การจัดการด้านสถานที่
- การจัดการทั่วไป
- การจัดการปัจจัยการผลิต
- การจัดการดูแลสุขภาพสัตว์น้ำ
- การจัดการด้านสุขลักษณะฟาร์ม
- การจัดการการเก็บเกี่ยวและการขนส่ง

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

นิยามศัพท์

การยอมรับ หมายถึง การปฏิบัติตามมาตรฐานการเลี้ยงปลาน้ำจืดขึ้นปลอดภัย
การเลี้ยงปลาน้ำจืดแบบผสมผสาน หมายถึง การเลี้ยงสุกรหรือสัตว์ปีกอยู่เหนือบ่อเลี้ยงปลา
 และใช้

วัตถุดิบจากสิ่งมีชีวิตที่มีการปนเปื้อนยาหรือสารเคมีในกระบวนการผลิต

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการผลิตสัตว์น้ำจืดตามมาตรฐานขึ้นปลอดภัย
 ในพื้นที่

อำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่

มาตรฐาน หมายถึง ข้อกำหนดคุณลักษณะสำหรับผลิตภัณฑ์ หรือแนวทางสำหรับ
 กระบวนการผลิตรวมทั้งวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องประกาศโดยหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ใน
 ระดับประเทศหรือระดับสากล และเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบ

มาตรฐานขึ้นปลอดภัย หมายถึง ข้อกำหนดคุณลักษณะในกระบวนการผลิต โดยฟาร์มมี
 การขึ้นทะเบียนฟาร์ม ไม่มีการใช้สารต้องห้ามตามที่ทางราชการประกาศ ไม่มียาปฏิชีวนะและสาร
 ที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้บริโภคคก้างในเนื้อสัตว์น้ำเกินมาตรฐานที่กำหนด และมีหนังสือ
 กำกับกำหนดยาฆ่าสัตว์น้ำและลูกพันธุ์สัตว์น้ำ

ผลิตภัณฑ์ หมายถึง ผลผลิตจากปลาน้ำจืด หรือส่วนของปลาน้ำจืดที่มาจาก การเลี้ยงตาม
 มาตรฐานขึ้นปลอดภัย โดยผ่านกรรมวิธีการแปรรูป

ผลผลิต หมายถึง ปลาน้ำจืด หรือส่วนของปลาน้ำจืดที่ได้มาจากการเลี้ยงตามมาตรฐาน
 ขึ้นปลอดภัย

ปลาน้ำจืด หมายถึง ปลานิล ปลาเทโพ ปลาชุก ปลาไน ที่เกษตรกรเลี้ยงในเขตพื้นที่
 อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

การจัดการดูแลสุขภาพสัตว์น้ำ หมายถึง การจัดการเพื่อให้สัตว์น้ำอยู่ในสภาวะที่สมบูรณ์
 ทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่มีโรคภัยเจ็บรบกวน ไม่มีความผิดปกติ ความพิการของร่างกาย และสัตว์
 สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข

ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาขั้นสูงสุดของเกษตรกร

ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร หมายถึง ขนาดที่ดินที่ถือครองเพื่อการเกษตร ซึ่งได้แก่
 จำนวนที่ดินที่เป็นตนเอง เช่าผู้อื่น รวมทั้งพื้นที่เข้าไปใช้ประโยชน์โดยไม่ต้องเช่า

อายุ หมายถึง อายุเต็มของเกษตรกรในปีที่สำรวจ